

Trmoglavost.

Spisal Ivo Trošt.

III.

„Kamor se drevesce nagne v mladosti, tja raste drevo v starosti.“ Krivo je pohabljenost, veje in venec mu včasih segajo do tal. Zraven tega je kaka nezgoda še rani, da se nekoliko ulomi ter na onem mestu gnjije. Tako potem negetuje, dokler je neusmiljena sekira ne podere. Ker je pa užé navada, da človek in človeško življenje primerjajo marsičemu, celó morju, mislim, da nisem zasadil pluga v nikako ledino, če je primerjam drevesu. Kakor tako drevo, ki je samovlastno poganjalo svoje veje in mladike ter trmoglavost upogibalo deblo in venec svoj, ni drevo, od kojega imamo kaj prida pričakovati, tako i človek, kojega so nagibali mladosti valovi samoveljave, častihlepnosti in pohlepa, kakor trst v vodi, to je, on ni pravi človek za družbo človeško.

Ne morem trditi, da ima samoveljava in trmoglavost pri mladem nedoraslem človeku toliko vpliva, ko pri starem. Pri mladem človeku se jedva razvija, in če ji pustimo ugodna tla, ugodni čas in ugodno vreme, pokaže nam ta spačica prav kmalu rožičke. Pri starcu je trmoglavost po tem, kakor so ji bile ugodne razmere v povojih, kakor so ji bila ugodna tla v oni dóbi, ki je za raščó in razvoj takih parazitov prava.

Trmoglav človek tudi za družbo ni, ker ne vé, kje je meja mej pogovorom in pričkanjem, mej pričkanjem in prepirom. Zato je prava nadloga vsi družbi. On tudi ni za prijateljsko občevanje, osobito, ako je pri tem še neodkritosrčen. Človek ne vé, kje in kedaj je prestopil mejo častilakomnosti. Ni si svest, da lahko radi vsake malenkosti nastane mej njima vihar, silen vihar, ali pa tudi zelena jeza. Ta baje, da je še hujša, ker boljše je imeti deset odkritosrčnih sovražnikov, kot pa enega potuhnenega trmoglavca. „Tihe vode globoko deró.“

Kakor pa ne smemo pri drevesci vej preveč v živo porezavati, tako tudi pri človeku ne smemo odpraviti popolnoma vsega „zólča“. Ne mislim baš jeternega zólča, ker ta ni pri vzgoji odločilen, mislim pa samodelavnost, samosvest, in odločnost. Te lastnosti so vsakemu značaju tako potrebne, ko ribi voda. Takov človek je pač malo vreden, ki nima takorekoč nikake odločnosti. Če ga prašáš zjutraj: Brate, kam pa danes?“ odgovori ti: „Ne vem“. Prašaj ga zvečer, odgovori ti zopet: „Ne vem“. On je povsod in nikjer. To se pravi, on je bil na tolikih krajih, da revež res ne vé, kje; bil je tam, kjer so drugi hoteli, ker so ga obračali, kakor pero na vodi veter obrača, kamor in kakor hoče.

On je postal morda po kakih britkih izkušnjah, kakor so: strogost v vzgoji, fizični napor, slepa pokorščina za vse individualno gibanje, popolnoma apatičen za vsakršne pojave. Tak človek je vreden, da ga iz srca pomilujemo. V društvenem življenji je on pravcati „ne bodi ga treba“. Vsakemu se boji zameriti, vsakega razžaliti. Sam do sebe je pa neznansko natančen, da celó pedant, samo da nima nikake vztrajnosti. I v govoru in pogovoru sluša raje drugi del poslovice: „molčati je zlato“. Zato se nekoji čudijo, da se taki ljudje ne odvadijo govoriti. No, to se vé, da tudi če znajo govoriti, Demosteni in Ciceroni niso nikaki.

Pač mora biti notranjost takih značajev mirna, brez vetra in viharja. Misli jim morajo biti samo ljudomile in blage, da bi ne zmešale niti najčistejše vode, če si ti ljudje sploh upajo vedeti, da so misli „zollfrei“. Duševnem delu niso sposobni, tedaj kapacitete in korifeji niso, mehanično še delajo, ali vedno „ad verbum“ mehanično. —

Kakor ima tedaj tak značaj mnogo slabih lastnosti, tako ima tudi njegov kontrast silno veliko nedostatnosti, madežev in pogrěškov. V njegovem notranjem ni nikdar vse

tako, kakor bi moralo biti. Vse je razburjeno, zdivjano in — divje. Tako je, kakor na površji kakega počivajočega vulkana. Vsak trenotek lahko nastane strah in groza. Tudi če ima tak človek kaj dojmljivosti za lepo, dobro, vzvišeno in sveto, ko nastane v notranjosti njegovi erupcija, odmah vse pozabi. Takrat je bolj žival, nego človek. Razburjenost pokaže se tudi na vzunanje in gorje objektu, ki ga je ujezil. Popolnoma mu pojasni razmerje, ki je, ali se mu le dozdeva, da bi moglo biti mej njima.

In s kakimi ljudmi pride najčešče „en faché“? S takimi, ki imajo omenjenega olja v enaki ali približevalno v enaki meri, kot on v svoji posesti. Z mirnimi ali celó sebi nasprotnimi značaji se bode težkó kedaj sprl ter jim pokazal trmo svojo. Če mirnejši ne molčí, pa se umakne, samo da je — mir. Pametno, toda ne vselej pravo. Danes je svet „pretkan“ in preveliko dobroto lahko v slabo uporablja. Tudi človeška družba treba v zidovji svoje palače le trdega, čvrstega kamenja — mehko ni za rabo. Torej, kakor smo gori videli, tudi nobeden omenjenih ekstremov v značajih ni za rabo in sicer radi tega ne, ker prvi (trmoglavnež) je sicer vzgojen ali slabo, drugi pa nič. Da bi pa vender oba ekstrema bila koristna, moramo paziti užé z mladih nog, da ne postaneta ekstrema. Držati se nam je neke poti, ki ni nobenemu preblizu. V primernem razmerji treba, da imata oba samosvestnosti in mirnosti. Pri razdeljevanji ene ali druge lastnosti moramo „mediam tenere viam“. Naš izrek pravi, da je srednja pot tudi najboljša pot.

Le v tem, da modro odpravljamo, kar škoduje in vestno pribavljamo, kar koristi ter pospešuje razvoj pravega značaja, vzgojimo značaj, ki bode trdno stal v bran za vse dobro, lepo, vzvišeno in sveto, ki ne bode poznal trmoglavih strasti ter bode zvesto odbijal napade sitnih samosvojnežev, odurnih častihlepnežev in grdih skopuhov.

V to pomozi Bog in sreča junaška!

IV.

Vzgojni pripomočki morajo biti v vseh stopinjah razvoja otroške duše primerni naravi njeni. Ako se s temi le nekoliko prenačimo, dosežemo baš nasprotno od nameravanja. Dosežemo smoter, od kojega smo se mislili udaljiti. Ko je še otrok duševno in telesno v povojih, ima pač malo ali nič teženj. Ima samo naravne nagone po hrani, spanji, svetlobi in včasih se mu tudi dobro zdí, če se kedo z njim zabava, to je, on ima nekoliko potrebe tudi po družbi in zabavi. To je za ljubeče materino srcé pravi užitek, to ji je povračilo za ves trud in trpljenje. Čestokrat je baš tukaj užé začetek v uglavji napominjane dušne bolezni. Samo za jeden otrokov nasmehljaj stori mati vse, kar more. Kmalu pa otrok začénja spoznavati to in ono, začénja spoznavati, kaj mu treba storiti, da dobí, kar baš želi v roke. Ako mu ne dajo željene stvari, kremži in kisa se, joka, vpije, da je kaj. Kaj je treba tù storiti? Če mu ustrežemo, ustregli smo njegovi volji, ne pa potrebi; če mu ne, tedaj ima pa krik in vik, kakor da se svet podira. „Herkul na razpotji“. Če vidimo, da se s tem nikakor ne pospešujejo trmoglavega zahtevanja, naj le dobí v roke, kar je želel; nasprotno pa moramo ga zmotiti s čim drugim, toda tako previdno, da otrok ne spozná, zakaj se to vrší. Ker, če vé, da je vse to radi njegove sitnosti, zgrešili smo pravo pot, zgrešili smoter svoj.

Mnogo težavnje je piliti rjo trmoglavega zahtevanja, ko je otrok užé dorasel, da govori, hodi in barem nekaj misli. Dogodí se včasih, da hoče imeti otrok prav kaj takega, kar je povsem nemogoče. Videl sem otroka, ki je hotel imeti luno z neba. To je zares mnogo. Tukaj sme biti vzgojevalec užé nekoliko bolj strog. Glavna stvar pa je, da je otrok uverjen o trdnosti in izvestnosti vzgojiteljskih obljub in prepovedi. Vedeti mora, da če je slišal danes: Tega ne dobiš! sliši i jutri: Tega ne dobiš! in če je vprašal

tudi po tem več mesecev, odmeva mu isti eho: Tega ne! Če mu je znano, da je oče ali mati tako izpreminjavih misli kakor svečanovo vreme, odstopil bode sè svojimi zahtevami ter čakal — ugodnega vremena in potem uganjal ter raztresal sitnosti toliko časa, da dobí, kar je želel. Ako mu reče oče ali mati: Fant, če nisi tiho, vržem te čez streho, (kar se čestokrat čuje) fant vé, da do take katastrofe ne pride, torej mu je to pretenje toliko, ko lanski sneg. Roditeljem pa spodkopuje to ono moč, ki je pri vzgoji tako zelo potrebna: resničnost v obljubah, izvestnost v prepovedih in konsekvenco kazni in toli poudarjano avtoriteto.

Otrok mora spoznati, na kako trdo steno zadene, če so roditelji enkrat rekli: ne, tedaj se ne bode več opiral sè svojimi nespametnimi terjatvami. Ta odločni „ne“ zveni mu tako, kakor kak pravcati: „nolli me tangere“. Da kako, ko otrok užé doraste, da sam nekoliko misli in vé, tedaj smo mu dolžni razložiti vzroke, zakaj mu nismo ustregli in zakaj mu ne moremo ustreči. S takimi razlogi pa ne smemo biti preobširni, ker otroška duša je dovzetna samo za kratke pa dovelj krepke utise. Osvedočen sem, da si otrok zapomni od še tako dolge prepovedi edino kake interesantne epizode, zadnje dve ali tri besede, zelo veliko, če si zadnja dva ali tri stavke. Tedaj, da bode uspeh gotov, le kratko in krepko! Ako se ne zadovolji s tem, potrdimo še enkrat kategoriški „ne“ in — basta!

Rekel sem, da moramo otroku nekoliko razložiti vzrok, zakaj pravimo: „ne“, ker sicer dosežemo nasprotnost nameravanega smotra. Otrok nam ne zaupa, ker misli, da delamo to iz samoljubja ali pa iz samovolje; otrok nas ne spoštuje, ker nas ne ljubi zastran omenjenih vzrokov. Ljubezen, spoštovanje in zaupanje pa si pridobimo le z ljubeznjivim in zaupnim ravnanjem v vseh zadevah.

Ako smo vestno pazili, da se trma otroška ni mogla razvijati v prvih časih, ako smo jo v poznejših letih umno odpravljali, ne bode nam treba se bati, da se morda zaplodi v mladeniški dóbi. Če je bila užé prej, tedaj se lahko i v tem času pomnožuje, ako smo pa do tû srečno prijadrali brez nje, torej ni nevarnosti več.

Morda kedo poreče, da s tem zatremo v otroku čut samostojnosti in samodelavnosti. Nikakor ne. Kakor ne smemo drevescu vej tako globoko odrezati, da bi rane (notabene: nezamazane in neobvezane) gnjile in bi bilo tako vse drevo oškodovano, tako moramo tudi pri otroku umetno, tehtno in oprežno vse uravnati, da dobé omenjeni čuti zadostno moč in pravi tir.

S tem smo dali dobremu značaju pravo podporo, ker prvi začetek dobremu značaju je modro umerjena samostojnost, pravim modro umerjena, ker mi vzgojujemo ljudi za človeško družbo.

Pravi značaj bode v potrebi prijenljiv, kadar je sila, tudi strog ali povsod v potrebnih in dostojni meri. Ne bode se prenagnil v svojih težnjah, da bi hrepenel po kaki stvari, ki ni in ne more biti zanj; če pa vé, da jo lahko doseže, da mu je istinito v korist, storil bode tudi potrebne korake, da jo doseže. Vedel bode vsaki stvari pravo mero. Razložil bode dobro klic:

„Tvrđ bodi, neizprósen mož jeklen“,

a razumel in tudi dejansko bode uporabljal glasove:

„— — ljubi brata,
Dvigni ga, odpri mu vrata,
In sodnik naj bo srcé.“

Tako smo tedaj videli in morda nekoliko i spoznali, kako nevarna bolezen je trmo-glavost, kako pogubno vpliva na razvoj duše človeške, kako malovreden more biti oni,

kateri je bil v svoji mladosti tako nesrečen, da ni imel pomočnika, ki bi bil potoček umno napeljeval v pravo strugo. V tej bi se bil pomikal dalje do reke in s tem mnogo več koristil ko divji hudournik, ki ga o suši ni, o povodnji pa podira jezove ter preplavlja rodovitna polja. —

Knjiga Slovenska.

§. 50.

Slován gre na dan! — Ta glas čuje se v pričujočem veku pogostoma, in ni brez pomembe, kajti Slovani so za Romani in Germani tretji veliki narod evropski. Kteri štejejo Slovanov na pr. 80,862.000, kažejo Romanov 93,000.000 in Germanov 77,500.000 (Obraz sveta slovan. Česk. matice lidu 1867). — Rano ima Slovan v knjigi, ali inače: „Morgen haben die Slaven, Tag die Deutschen, Mittag die Engländer, Jausen die Franzosen, Abend die Italiener, Nacht die Spanier“ t. j. der Gang oder die Tageszeiten der europaeischen Literatur (Kollár)!

Slovénec gre na dan! — I ta glas se razlega v sedanjem stoletju, in vsaj nam Slovincem ni brez pomembe; kajti — če tudi se ne moremo ponašati z množtvom po šteju, smemo se vendar z moštvo v poštenju slovenske knjige, kteri sije še jutranje sonce, ki vabi na delo, češ, rana ura — zlata ura! Vseh Slovencev šteje se kaj razno od 1,151.000 (Šafařík 1842) do 1,700.000 (Oest. Vaterlandskunde. Wien 1854). Malo nas je mej drugimi Slovani, katerih vseh skupaj v Evropi knjiga l. 1886 tiskana v Zagrebu našteva 97,342.000 (J. Broz. Crnice) in sicer: Rusov 65,602.000; Poljakov s Kasubi 11,559.000; Čehov s Slovaki 7,220.000; Hrvatov i Srbov 6,030.000; Bolgarov 5,500.000; Slovencev 1.300.000; Lužičanov gornjih in dolnjih 131.000. — Z dobro véstjo tedaj smemo vseh Slovencev šteti najmanje 1,300.000 — kaže tudi „Slovanstvo“ (1873 str. 154).

Malo nas je priméroma; nekaj je bilo Slovencev več. Razprostirali so se od Jadre do Dnave proti jutru daleko na Oggersko in proti večeru na Beneško, Tirolsko in Bavarsko. Denimo, da so Slovenci še le v VI. veku prišli v svoje sedanje domovje; ako jih v VIII. stoletjih niso zatrli, nas tudi v prihodnje ne bodo. „Kaj moremo posebno kranjsk Slovenci zato“, piše P. Ladislav, „da smo mejaši ali Krajnci, da so nas na kraj potisnili od naroda — slovenskega — se zato vendar ločili nismo. Le nerazrušljivem jedru slovenščine gre hvala, da je mnoge uime niso zatrle. Kranjska dežela je cesta v Italijo; pred so drli Rimljani po njej v podonavske okrajine, potem pa rugi narodi v Italijo in teptali po njej. Kaj čuda, da se je marsikaj spremenilo, ali jezikn narod je ostal slovenski kot monumentum perenne.“

Ker is je tako malo in ker smo razcepljeni v devetero vladnih pokrajin in ker smo z domo knjigo le bomo se skazovali do Vodnika, prezirali so nas v slovstvu tuji omikani arodi in celó sorodni Slovani. Kopitar pa in za njim Miklošič sta razglasila Slovence po svetu ter povzdignila naš jezik na častno mesto. Za staroslovenščino takoj razglasi Miklošič našo novoslovenščino i to tako čvrsto, da se sedaj na-njo ozirajo preslavljenjaki slovanski in neslovanski. — Jako opomogla si je knjiga slovenska od l. 1848, in mnogo si pridobila, kar je iz ljudskih šol prišla v srednje učilnice in kar se v njih uči na podlagi prebogaté staroslovenščine. In kdor hoče poizvedeti, kodi hodi se knjiga slovenska in koliko razumnih Slovencev šteje mati Slovenija, pogleda naj v imek Matice Slovenske in družbe sv. Mohora.